

сакральної природи самого правителя. Цей перехід від божественної музики до музики царя демонструє зміщення у моделі легітимації: від космічного авторитету до внутрішньої мудрості правителя, який сам бере участь у ритуальному відтворенні світового порядку.

У підсумку музична нумізMATика Стародавньої Індії постає як універсальна мова, у якій музичні інструменти виконують роль сакральних маркерів, що одночасно описують космос і владу. Динар Канішки I і динар Самудрагупти є не просто пам'ятками мистецтва чи економічної історії, вони – візуальні фрагменти релігійно-філософського всесвіту, де музика виражає божественну силу, творчу мудрість і політичну легітимність.

Література:

1. Beck G.L. Sonic Theology: Hinduism and Sacred Sound. University of South Carolina Press. 1993. 312 с. URL: <https://books.google.to/books?id=UZeSEAAAQBAJ>
2. Rowell, L. Music and Musical Thought in Early India. Chicago : University of Chicago Press, 1992. 414 p. URL: <https://books.google.com.fj/books?id=TuRzvwEACAAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>
3. Релігієзнавчий словник / за ред. А. Колодного і Б. Лобовика. К. : Четверта хвиля, 1996. 392 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-585-6-23>

Індиченко Г. В.

кандидатка історичних наук, старша дослідниця,

завідувачка відділу історії академічної науки

Інституту архівознавства

Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

м. Київ, Україна

УЧАСТЬ ВОЛОДИМИРА МИКОЛАЙОВИЧА ГРЕЗЕ У V СЕСІЇ КОНСУЛЬТАТИВНОГО КОМІТЕТУ ЮНЕСКО ПРИ ІНДООКЕАНСЬКОМУ БІОЛОГІЧНОМУ ЦЕНТРІ У 1967 Р.

Наукові зв'язки України з країнами Сходу мають безперервний і сталий розвиток. Аналіз цих зв'язків частково висвітлювався в науковій літературі [1, с. 17–36], проте все ще залишаються лакуни

в історико-джерелознавчій реконструкції міжнародного наукового співробітництва України. До того ж історична реконструкція окремих зрізів міжнародної наукової діяльності представників української академічної науки є актуальним завданням, що сприятиме повноті відтворення історії України.

В умовах часткової окупації територій України і тимчасової втрати дослідниками доступу до архівів, розмішених на цих територіях, важливим завданням у відтворенні всіх аспектів історії міжнародних наукових зв'язків української академічної науки є залучення до дослідження архівних документів з інших архівів України. Це важливе завдання – збереження історичної пам'яті про українську науку та її видатних учених.

Інститут біології південних морів ім. О. О. Ковалевського у Севастополі був створений постановою Президії АН УРСР від 25 липня 1963 р. на виконання постанови РМ УРСР від 11 липня 1963 р. з метою вивчення океанів і морів та використання природних ресурсів. Директором установи до 1968 р. був чл.-кор. АН УРСР В. О. Водяницький, а з 1968 р. її очолив чл.-кор. АН УРСР В. М. Грезе. В Архіві Президії НАН України відклався звіт тоді ще доктора біологічних наук (з 20 грудня 1967 р. – член-кореспондент АН УРСР. – Г. І.) В. М. Грезе про наукове відрядження на V сесію Консультативного комітету ЮНЕСКО при Індоканському біологічному центрі (далі – ІОБЦ), що проходив у 1967 р. Зазначений документ дозволяє відтворити перебіг цього наукового заходу та участь у ньому українського вченого [2, арк. 84–92]. П'ята сесія Консультативного комітету ЮНЕСКО при ІОБЦ була важливою міжнародною подією, яка відбулася в рамках ініціативи ЮНЕСКО, спрямованої на підтримку наукових досліджень із збереження біорізноманіття в Індійському океані та його прибережних екосистемах.

Володимир Миколайович Грезе, особовий архівний фонд якого зберігається в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (№ 307), займався дослідженнями у галузі гідробіології моря.

Наукові пошуки вченого присвячені вивченню водойм Сибіру, прогнозуванню гідробіологічного режиму великих річок і водосховищ у зв'язку з будівництвом на них гідроелектростанцій; біопродукційні можливості Фінської затоки; зоопланктон Чорного моря; механізми функціонування донної фауни південних морів; встановленню продукційно-біологічних характеристик придонних екосистем над підняттями дна в Атлантичному та Індійському океанах [3, с. 146–148]. Загалом у доробку вченого понад 170 наукових праць.

У 1967–1969 рр. учений був представником СРСР у Консультативному комітеті ЮНЕСКО при ІОБЦ, V сесія якого відбулася з 8 лютого по 9 березня 1967 р. у Делі, а з 5 березня – у Кочині. На заході були заслухані звіти директора і куратора ІОБЦ, висвітлювалися питання про сортування міжнародної колекції, спеціальний аналіз міжнародної колекції таксономістами, обрання фахівців для обробки колекції, підготовка атласу Індоеокеанської експедиції. На наступних засіданнях в Кочині, крім частини зазначених, розглядалося питання добору фахівців для обробки різних систематичних груп планктону, якому було приділено багато уваги.

Український учений брав активну участь у засіданнях й обговореннях V сесії консультативного комітету ЮНЕСКО при ІОБЦ як у Делі, так і Кочині. До того ж він прочитав у Кочині лекцію для співробітників Індоеокеанського біологічного центру «Ріст й продуктивні можливості планктонних тварин як основа рибних багатств океану» [4]. У лекції були викладені нові, розроблені в Україні методи розрахунку вторинної продукції, результати їх застосування і виказані міркування про розвиток досліджень вторинної продукції у водах Індійського океану. Український науковець зазначав, що «значний обсяг матеріалів, зібраний вченими багатьох країн в Кочині, становить виключну цінність і є надбанням усього світу. Їх повна і ретельна обробка спільними зусиллями спеціалістів різних націй дасть відповідь на перше з найважливіших питань біологічної продуктивності Індійського океану – як влаштована, з яких частин складається його біологічна структура» [4, арк. 2]. В. М. Грезе вказував, що 2–4 березня в Делі відбувся симпозіум за результатами Міжнародної Індоеокеанської експедиції, участь у якому брали й усі члени консультативного комітету.

Симпозіум показав інтенсивний розвиток національних досліджень Індії в галузі океанографії. Результати відрядження мали помітний вплив на розвиток українсько-індійських наукових зв'язків. Участь представника української академічної науки у консультативному комітеті ЮНЕСКО при ІОБЦ сприяла зміцненню міжнародного авторитету української науки і була необхідна в рамках надання допомоги в розвитку національних досліджень Індії в галузі біології моря, сприяла розвитку відносин з ученими іноземних країн.

Позитивним моментом цього відрядження стало встановлення особистих контактів із керівництвом ІОБЦ. За пропозицією В. М. Грезе, представник СРСР проф. Т. С. Расс отримав можливість ознайомлюватися та розподіляти матеріали по личинках риб Індоеокеанської експедиції поміж фахівців. Це дозволило використовувати усю повноту інформації, що містилася в цих матеріалах для розвитку

українського рибного промислу. Індійські вчені зі свого боку змогли ознайомитися з останніми науковими розробками української гідробіології. В. М. Грезе запропонував також з'ясувати зацікавленість фахівців різних установ СРСР у обробці матеріалів Кочинського центру і подати відповідні пропозиції до Консультативного комітету. Необхідним вбачалося надіслати до Інституту океанографії низку наукових видань, карти Індійського океану та копій таблиць для визначення зоопланктону, розроблених Інститутом зоології АН УРСР.

Крізь призму архівних документів, що відклалися в архівах України, можна відтворити зміст міжнародної наукової діяльності видатних українських учених і наукових колективів, які працювали під їх керівництвом.

Завдяки наполегливій праці В. М. Грезе міжнародний авторитет української науки в галузі вивчення біології моря набував подальшої ваги. Участь українського дослідника у V сесії Консультативного комітету ЮНЕСКО при ІОБЦ засвідчила високу кваліфікацію українських фахівців у галузі зоопланктону та їхньої інтеграції у міжнародні наукові проекти.

Література:

1. Індиченко Г. Міжнародне наукове співробітництво НАН України з науковими установами країн Сходу (50–60-ті рр. ХХ ст.). *Східний світ*. 2020. № 2. С. 17–36.
2. Архів Президії НАН України. Ф. 215. Оп. Відділ наукових зв'язків із зарубіжними організаціями. Спр. 406. 138 арк.
3. Шипко Л. В. Грезе Володимир Миколайович. *Особові архівні фонди вчених НАН України в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: Путівник*. Київ, 2017. 772 с.
4. Інститут архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Ф. 307. Оп. 1. Спр. 10. 11 арк.